

„betegégeinek” hasonlóságára vonatkozó gondolatsora. Kimondja, hogy a betegség metaforáját a társadalomkritika kielezésére is használják. Hiszen egyes elméletek szerint a társadalmi gondokat is úgy lehet elkerülni, mint a test leromlását: megelőzéssel. „Ha ma egy politikai eseményt vagy helyzetet betegséghez hasonlítunk, ezzel bűnösnek tartjuk, és bűnhődést rovunk rá. Különösen igaz ez a rák metaforikus használatára.” Ugyanakkor figyelmeztet is bennünket: „A rák metaforája különösen alkalmatlan arra, hogy a békeszerető ember céljait szolgálja.”

A könyv befejező részében a szerző így foglalja össze gondolatait: „Hiszen a rákról kialakított képünk és az erre épülő metaforák valójában kultúránk hiányosságainak, a halál gondolatához való felszínes viszonyunknak a kifejezései, azt fejezik ki, hogy félünk szembenézni az érzelmeinkkel, hogy felelőtlenül és hanyavetin kezeljük a »növekedés problémáit«, hogy, jóllehet okkal, félünk a történelem egyre brutálisabb megnyilvánulásától, valamint az, hogy képtelenek vagyunk megteremteni egy olyan ipari társadalmat, amely helyesen szabályozza a fogyasztást. Biztos vagyok benne, hogy a rák metaforája egyszer majd elavul, méghozzá előbb, mintsem hogy megoldódnának azok a problémák, amelyeket oly meggyőzően tükröz.” A befejezés tehát derűlátó, bár a derűlátás kissé általános, és némileg indokolatlan. Marad a kérdés: sikerült-e vajon Susan Sontagnak a mítoszrombolás? A választ adják meg az olvasók, akik rábízzák magukat a témába beavatott szerző ügyes kalauzolására és elolvassák könyvét.

VARGA István

NÉPMŰVÉSZETI TÁJMONOGRÁFIA

Dr. Kós Károly—Szentimrei Judit—Dr. Nagy Jenő: *Moldvai csángó népművészet*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1981.

A felszabadulás után a Romániai Akadémia kutatótervébe vette a moldvai csángóság — e kevéssé ismert etnikai csoport — néprajzi vizsgálatát. Az 1949. évi néprajzi tájékoztató gyűjtést követte az 1953-as. A néprajzi csoport — Dr. Kós, Szentimrei Judit, Dr. Nagy mellett néhány textilszakértő, belépítész és rajztanár — kezdettől fogva arra törekedett, hogy a csángóság népművészetének egészét mérje fel. Törekvésük sikerét a monográfia igazolja.

Az olvasó a *Moldvai csángó népművészet*ben több évtizedes kutatómunka eredményét kapja kézbe, melynek már terjedelme is figyelemre méltó: 17 Szeret menti és 8 más, távolabbi csángó kutatóponton végzett munka összesen 700 lapnyi szöveges feljegyzése, mintegy 1000 perspektivikus, szerkezeti, részlet- és helyszínrajz, vázlat és akvarell s majdnem 600 fénykép.

Az első fejezet a csángó építkezésről ad részletes bemutatást. Dr. Kós a településformákka! kezdi tanulmányát, majd a telek, az udvar beosztását vizsgálja, de kitér az építkezés anyagára, az építkezésnél használatos szerszámokra, az épületszerkezetre és a ház beosztására is. Megállapítja, hogy a csángó ház beosztásának a székely házéval lényegében azonos belső fejlődése kb. száz éve szakadt meg. A csángóság lakásigényei kielégítéséül a saját hagyományát továbbfejlesztve a környező román parasztság és moldvai városiakok házainál látottak alkalmazásával kísérletezik, kialakítva a különféle rendeltetésű helyiségeket: a lépcsőház és terasz szerepét betöltő *tötést*, tornácot, az előszobául szolgáló *szint*, ereszt, a főzőhelyként használt *buketériát*, tüzelőt, a lakószobaként használt *kicsiházat* vagy *lakóházat*, a többnyire innen nyíló *kamarát*, hátsó kílért, végül pedig az ünnepélyes alkalmakra fenntartott s a háziszőttek, gúnyafélék raktárául szolgáló *tisztaházat*.

A *Lakásbelső*ről szintén Kós Károly ír kimerítő tanulmányt. Az építkezethez hasonlóan a csángóság lakásberendezése is nagy átalakuláson ment át az utóbbi emberöltők folyamán. A sokszázados múltú házi készítésű bútordarabok mellett a falusi mesterek által előállított újabb típusú bútorokkal egészül ki a csángó házak berendezése. A tüzelő, a kílér és a tisztaszoba bútorainak rendeltetése, a pad és láda, szék, asztal és ágy, a falibútorok és a háztartási eszközök (legfontosabb anyaguk a fa, vas és a cserép) részletes leírása alapján kísérhető végig a csángó lakásbelső felépítése.

Külön fejezetben foglalkoznak a fazekassággal, különös tekintettel a gorzafalvi fazekakra, melyek a helyi hagyomány szerint a Csíkból és Háromszékről jött fazekasoktól származnak. A fazekasok műhelyének, az anyag beszerzésének és elkészítésének, a korongolásnak, szárításnak és mázolásnak, égetésnek, díszítésnek a titkaiba vezet be bennünket a gyűjtő. Az így készült edények funkciójuk szerint: főzőedények, élelemtartó edények, lábosfélék, tálfélék, vizesedények, borosedények, fedők, gyermekjátékok mutatják a csángó fazekasság művészetének sokrétűségét.

A monográfia legterjedelmesebb fejezete Szentimrei Judit *Szőttesek, varrások-hímzések* című tanulmánya. A nyersanyagok (kender, selyem, gyapjú) feldolgozásának körülményeivel kezdi a bemutatást, részletesen kitérve az egyes munkálatok eszközeire is. A szőtteseknél főleg a szövés-módot mutatja be, majd a keletgyét, melyet a lány 14 éves korában kezdik készíteni. A viselőszőttesek (vászonfélék, posztófélék, zsák-, és lepedőfélék), színes vászonszőttesek (kendők, párnák, abroszok), jegykendők és fejkendők, ingek, ingvállak, gyapjúszőttesek, tarisznyák készítésének titkába avat be bennünket Szentimrei Judit, gazdag képanyagot mellékelve. A varrások-hímzések a tanulmány szemre leglátványosabb része; színes fényképek örökítik meg a különféle csángó hímzések fajtáit. A színes szőttesekkel „felöltöztetett” tisztaház, a kendező-hímek, fejkendő-, párnafej-, katrinca-hímek szépségében gyönyörködhet az olvasó. Rövid

betekintést kapunk a moldvai csángó bőrhímezések (bőr ruhadarabok, öltés és díszítőelemek) művészetébe is.

Dr. Nagy Jenő az *Öltözet* című fejezetben megállapítja, hogy a moldvai csángó öltözet mai formájában is beszédes bizonyítéka annak az együttélésből eredő közös kultúrának, amely a délkelet-európai népeket évszázadokon át összekapcsolta. A moldvai csángóság az öltözködés terén nemcsak az öltözet anyagának házi előállítására és feldolgozására tekintetében, hanem szabása és díszítése szempontjából is a román, a Duna melléki bolgár és a dél-ukrán népi öltözetekhez hasonlít, de ilyen lehetett fő vonásaiban a XVII—XVIII. századi székely öltözet is, melynek legjellemzőbb vonásai a férfiakon a hosszú szárú szűk vászon- vagy gyapjúposztó nadrág, a kieresztett aljú hosszú ing széles övvel, kucsma, kalap, a bocskor és csizma, újabban a bakancs. A nőknél hímzett vászoning hozzávarrott ingaljjal, ezen csíkos fekete gyapjú lepelszoknya. Mindkét nemnél felsőruha a szabásában és díszítésében csaknem azonos gyapjas bőrből készített bunda és mellrevaló, valamint a háziszóttas posztóköpeny, újabban a kötött holmi. Dr. Nagy Jenő külön foglalkozik a női és a férfi öltözetrel. A haj és fejrevaló, az alsóruha, a felsőruha, bőrruhák, szoknyafélék, a lábbeli, a menyasszony és vőlegény öltözete rajzokon és fényképeken is szemlélhető. Végezetül a halott öltözetéről is ír a gyűjtő.

Az értékes monográfiát gazdag szakszójegyzék és szómutató zárja, mely a szövegben előforduló moldvai csángó kifejezéseket értelmezi. A tanulmányok elolvasása után egyet kell értenünk Dr. Kós Károly szakszerű megállapításával, mely szerint a csángóság népművészete nem a különböző eredetű elemek és hatások egyszerű összege, hanem mindezeknek az adott helyi körülményekhez, életmódhoz igazodó, értékrend szerint válogatott és csoportosított, önálló, szerves és sajátos egysége.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

RAGASZTOTT SÍKOK EGYMÁSON ÁTBUKDÁCSOLÓ KAVALKÁDJA

Anna Atanacković újvidéki tárlatáról

Anna Atanackovićnak, a Szabadkai Népszínház igen tehetséges jelmeztervezőjének újabb képzőművészeti kiruccanását tekinthettük meg nemrég a Vajdasági Iparművészek és Formatervezők Egyesületének újvidéki kiállítótermében.